

Književnost.

P. Stanislav Škrabec: **Jezikoslovni spisi.** I. zv., 3. snopič. Izdala in založila »Leonova družba«. Ljubljana, 1918.

Po tem snopiču smo segli s trepetajočo roko. To je zadnji snopič, ki ga je Škrabec še sam priredil in sam popravil. Z njim se je moral posloviti od svojih zbranih spisov in izročiti nadaljevanje tuji roki, sam je mogel samo še določiti, kaj naj se v »Jezikoslovne spise« sprejme in kaj naj se izpusti. Pregledal pa je sam še vse letnike »Cvetja« in dostavil svoje opomnje in najnovejše nazore. Priredba zbranih spisov je vrlo zanimiva, ker nam podaja nazore, ki jih je imel Škrabec o kakem predmetu pred 30 in več leti, in zraven nazore, ki si jih je pridobil v poslednjih letih svojega preiskovanja. Iz poslednjih spisov diha silna ljubezen do slovenskega jezika, ki je ob zadnjih mesecih njegovega življenja privrela na dan. Ta snopič prinaša njegov labodji spev, v katerem se je povzpел do čudovite proslave slovenskega jezika. In na moža, ki je tako temeljito poznal ustroj vseh evropskih jezikov, se lahko zanesemo, da je govoril resnico, če je v 75. letu svoje dobe, po več kot 58letnem neprestanem proučevanju zapisal prepričanje, da je slovenščina eden najlepših jezikov na svetu. »Ali ni ravno naša slovenščina mej vsemi slavenskimi jeziki najlepša, najprimerniša vstvarjena v vsakem oziru? Kako živ, kako bogato razvit je naš vokalizem v primeri, recimo naravnost, s hervaškim, ki velja sicer za najblagoglasniši, pa je v resnici v tem oziru, vsaj meni se tako zdi, vbog in, skoraj bi rekel, nekoliko trd in lesen, kaker koli se hvali... Zadosti krepak in moški, če se ne govori prenemarno, je tudi naš konsonantizem, ker je prost tistega mehkuženja, ki kaker nekaka baciljska bolezen razjeda severne slavenske jezike... Naša deklinacija je krepka in vgodno spremenljiva, naša konjugacija krasno doveršena... Da je naša slovenščina lep jezik, priznavajo tudi izvedeni in pravični tujci. Nekedanji ljubljanski profesor Peter Petrucci... jo je hvalil, da spominja v tem oziru na španščino. Ali je res tako, jaz ne morem soditi. Zdi se mi pa, da je španščina premonotonno slovesna, da bi se ji mogla primerjati naša priprosta pa raznolična slovenščina. Naša slovenščina je torej, prepričani smemo biti, eden najlepših jezikov na svetu.« (Str. 302.)

Ko se je Slovenija osvobodila, se je moral Škrabec ločiti od njenega jezika. Umrli je vprav v dnevi (6. okt. 1918), ko je stara Avstrija prosila miru in se je iz njenih bokov izvijala mlada Jugoslavija. Ob osvoboditvi žaluje Slovenija za svojim največjim jezikoslovcem. Živel je v meniški celici, a bil je najmodernejši slovenski jezikoslovec svoje dobe. Razumel je dobo, v kateri je živel, in je preiskoval jezik po najnovejših znanstvenih metodah. Zato pa mu je bil tudi najvplivnejši voditelj svojega časa.

Dr. A. B.

Ksaver Meško: **Slike.** Zabavna knjižnica, XXVII. zvezek. Izdala in založila Slovenska Matica. V Ljubljani 1918. Natisnila Zvezna tiskarna.

Meško je ostal zvest samemu sebi. Kakor je začel, tako nadaljuje in njegove nove »Slike« v galeriji Zabavne knjižnice so izdelane z isto tehniko subtilnega

opazovanja kot smo jih vajeni pri njem že od nekdaj, le da vibrira v teh več solnca. Ustalil se je popolnoma.

Hodil je tod in ondod in srečal je »Moža z raztrgano dušo«, ki ga sočutno posluša in tolaži, vmislil se je v »Dramo na morju« in spoznal med svojimi župljani čudaka, ki je nosil petdeset let pri procesiji križ in ga ob enoinpetdeseti veliki noči ni smel več, pa je šel in ga ukradel in ž njim strmoglavil v prepad, in podal nam je dobro sliko »Starca Matije pravica«. Spomnil se je svojih Slovenskih goric in »Gorja«, ki ga prinese poletna nevihta, in ga je označil z lokalno barvo besednega zaklada. Prvi del »Gorja«, opis nevihte, bi moral v srednješolske čitanke, koder so strašile do zdaj razne hude ure. Drugi del ni nič več, ko povprečna slika razmer, ki jih povzroča alkohol v ptujski okolici. »Sreča« je v okviru pravljice in zato ni zameriti, da jo je dosegel stari krojač na zasneženi gori, zlasti ne, ker je dobro hodil in res lepo doživljal izkušnje in jih premagal. Sitno je le to, da se nisem mogel ubraniti spomina na klasičnega »Berača«. »Bedaka Martina« je srečal gotovo ob Frančišku Asiškem in ga je očrtal tako, da ga zlepa ne zabim. »Lakomnik« živi gotovo v vsaki vasi in Meškova slika je tip. V »Marijina kiparja« je pisatelj dahnul doberšen del samega sebe in ju podal z neprikritim zavzetjem.

Niso velikopotezne te »Slike«, da bi zgrabile in te pretresle v dno duše. Intimne so in minuciozno izdelane z rahlo roko, ki je vodila kist in nam naslikala asiškega svetca. To čutiš in si tudi vesel. Dr. Joža Lovrenčič.

Milan Kuret: **Jeklena maska.** Samozaložba. Razprodaja knjigarna J. Štoka, Trst, Molino Piccolo 19. Tiskal A. Slatnar v Kamniku. 1918. Str. 77. Cena K 3.70.

Kuret je menda prvi zastopnik Istre v naši pesmi. Dvakrat, trikrat smo ga srečali pred leti v »Domu in Svetu« in lansko poletje je nastopil z Jekleno masko, v katero je prevzel sedem že natisnjenih in celo vrsto novih pesmi. Javnosti je torej toliko kot neznan.

Po uvodni:

Dà, še je mrak — še davi noč nas grenka,
še sužnji smo ukazanih poti.
Ne dolgo več: glej, izza gór vzplamteva
že prva zarja novih, lepših dni.

bi človek mislil, da se je Kuret spozabil in poslal v svet vojne pesmi, ki so mu bile v Istri deloma blizu. A Jeklena maska, povest iskajoče duše, posvečena sfinji življenja z motom »In Bogu je bilo žal, da je človeka ustvaril...« (Gen. VI. 6.) I—VIII, nas pelje v leto 1910., ko se je pesnik začel boriti s samim seboj v dvomih in zmotah, dokler ni prišel v leto 1916. in ugotovil:

In vem: da te spoznavam tisočletja,
da dano mi je žitje večnih dob,
nikdar te ne spoznam brez razodetja —
zaklad tvoj krije večnonemi grob.

VIII, str. 13.

Drugi cikel, »Črne krizanteme« (str. 17—27), obsega večinoma žalnice na solnčne dni, ki jih je zasenčila samota poklica. Dober je sonet »Odpri sem knjigo...« (str. 18), nič manj »Pravljica« (str. 20) in še »O astra!« (Str. 24.)

III. del (str. 31—38), kateremu bi brez drugega lahko pridružil »Izzvene le pesmi« (str. 43—48) zadovolji še najbolj (Šumeči školjki, Luč srca, Vrnitev iz suženjstva, V mraku, Starec spomladi, Jesen). »Vrnitev iz suženjstva« je gotovo naša najboljša »begunska«:

Kot črna noč se v dušo mi preljuje
mračan spomin bolešno grenkih dni,
ko v sponah ločil se od domačije
naš rod, prejščal v njih vse dni, noči —
v solzah oko je ob slovesu mrlo,
ob tebi stal sem, plakal tih in nem,
Jeruzalem, Jeruzalem!

Sedeli v vrbah smo ob Babilonu,
objokovali tvoj pogin in greh.
Pa deli so: »Zapojte o Sijonu!
Zapojte nam o njega slavnih dnehi!« —
Kako naj poje, kogar v zemlji tuji
duši jeklene sužnosti objem?
Jeruzalem, Jeruzalem!

In glej, zdaj vračamo se, hči Sijona,
oči strme nam v tvoj bodoči kras.
Le smešite nas vrage iz zaklona!
V levici meč kot gad preti na vas.
A desna, ti, nam zidaj novo slavo,
da vstane Sijon, vzide luč očem,
Jeruzalem, Jeruzalem!

Z »Nočnimi melodijami« (str. 51—55) in »Martovim bičem« (str. 59—77) so napolnjene strani. Zadovoljijo k večjemu »Vereščagin: Spomenik vojne« (str. 59) in »Trubeckoi: Ki se z mrhovino rede...« (str. 72).

V Kuretu, kakršen se nam je predstavil, ni nič samoraslega in vtis imam, da se je prenačil. V besedi in motivih se še očitno pozna šola in vpliv: predvsem Medvedov in potem zapovrstjo Gregorčičev, Župančičev in tudi Pregljev. Umerjen je in zdi se, da mu ni do novih poti. Toda če naj bo njegova pesem, ki jo je po Aškerčevu označil:

Moja pesem ni pesem poldneva,
Moja pesem je pesem temin,
krik duše, ki jo razgoreva (!)
hrepenenje po zarjah višin.

Moja pesem ne kliče vstajenja,
žalostinka je, hčerka grobov,
je tožba o zlobi življenja,
tolažnica v objemu mrakov.

Moja pesem je pesem osvete
za kri izsesano in moč,
je vampir, ki jeze poln svete
s krvjo se maščuje za noč. (Str. 25.)

se mora še vsebolj poglobiti in začeti z drugačno besedo in barvo!

Knjigi so priloženi »Popravki«, ki pa niso popolni. Ločila in še to in ono bi trebalo tudi popraviti!

Dr. Joža Lovrenčič.

Fr. Ločniškar: **Srca malih.** Povesti za mladino. Ljubljana 1918. Založba tiskarne Makso Hrovatin. Str. 87. Cena K 3.—.

Naše mladinsko slovstvo je še vedno revno. Ne vem, ali ni zmisla zanj, ali zadostujejo našim malim »Vrtec« z »Angelčkom« in »Zvonček«. Mislim, da prvo. In zato se človek začudi in vzveseli, če more vsaj vsako leto pozdraviti — eno mladinsko knjigo.

Ločniškar je znan mladinski pesnik in pisatelj. V »Angelčku«, »Vrtcu« in »Zvončku« se je oglašal leto za letom (Slavko Slavič, Taras Vasiljev, Borisov). Borisov je izdal že pred leti zbirko pesmi in kmalu potem Taras Vasiljev »Iz raznih stanov«, ponatis iz »Vrtca«. Pred Božičem pa je izbral nekaj povestic in jih poslal srcem malih, ki so jih lahko vesela. Lahko in prijetno piše Ločniškar in iz ljubezni. Motivi, ki jih obdeluje v 9 povesticah, so pestri, in otrok se ne bo dolgočasil ob njih. Starši pa naj ne prezro vzgojnih problemov in direktiv, ki jih je pisatelj med vrstami naznanil njim, n. pr. v »Hribarjevem Nandetu«, v tragičnem »Martinku in njegovi materi«, in »Strženov Janez« in »Zakaj ga ni bilo...« bosta vse bolj vplivala ko še tako dobro razlagan abstinenčni katekizem.

Knjigo priporočam.

Dr. Joža Lovrenčič.

Dr. Josip Lovrenčič: **Brstje iz vrta slovenskega pesništva**, izdala Mohorjeva družba, 8°, 96 strani. — To knjigo smo željno čakali. Naslov »cvetje« nas je prevaril, da smo mislili, da dobimo antologijo naših najboljših pesnikov. Slišal sem, da zbiratelj ni imel tega namena pred očmi; on da se je oziral samo na domoljubne pesmi, ki naj bi se okrasile s slikami pesnikov in njih rojstnega kraja, da bi s tem vplivali na narodni čut naših obmejnih bratov in jih navdušili. To je vsekakor zelo plemenita misel, in škoda, da se ni izvršila; seveda, naslov ni bil pravi, naslov pomeni toliko kot antologija, samo da je ljudsko razumljivo povedano, katero čakamo tako željno. Mohorjeva družba, ki ima vedno ozire na želje ljudstva, na tiskarno, na vojno itd., je preprečila to in ono — oboje. Lovrenčičev literarno historični uvod je zavrnila, raztrgala, porazdelila po sredi, kakor se ji je ljubilo, brez načrta, brez zmisla. Tiskarna je dejala: toliko velika mora biti krava — in kravo so napravili ravno tako veliko. Zbiratelja, ki se je gotovo bojeval z Družbo radi Prešerna, zadeva krivda, da se je dal na knjigo podpisati in da je zatajil »Ilirijo oživljeno«. Priznati si moramo, da je bilo v nas pogosto več bojazljivosti kot nevarnosti. Knjiga pa je kot taka javen kulturni škandal in nobena beseda je ne opraviči. Če ni mogla iziti taka, kot mora biti, čemu izide? Te knjige ne moremo dati mladini. Tujcu tudi ne — dali jo bomo sicer, ker smo pokvarjeni dovolj, a kaj si bodo mislili o našem pesništvu in naši kulturi, izveste, če pogledate v knjigo. Berite uvod, ki je »klasičen«: »Vsakega pesnika in pesnice življenje bi se imelo lepo mikavno opisati, doba, razmere in delovanje jasno orisati. Pesnikov trudoljubno delovanje naj bi nas podžigalo, njih ljubezen za vse dobro, lepo in blago nas vznemala in ogrevala.« Dosti! Naj sodi vsak sam! Koseski ima v knjigi pet celih strani, Aškerc pa dve. Če so izpustili župančiča, Ketteja, Murna, Cankarja, Sardenka in druge pesnike, naj bi že bilo, če bi vedeli, da so delali po nekem načrtu; a naj bi povedali, kaj so hoteli? Ali so nam hoteli predstaviti samo umrle? Kje je tedaj Medved? Ali samo stare? Kje je tedaj Medved? Seveda: knjiga mora imeti gotovo dolžino, ko je ta dolžina napolnjena,